Pelastakaa Lapset

16.10.2024

Pelastakaa Lasten lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle sosiaaliturvarahastojen säästöjen valtion ja kuntien talouden vahvistamiseen ohjaamista ja sairauspäivärahan muutoksia koskevaksi lainsäädännöksi

HE 123/2024 vp

Pelastakaa Lapset kiittää valiokuntaa mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä sosiaaliturvarahastojen säästöjen valtion ja kuntien talouden vahvistamiseen ohjaamista ja sairauspäivärahan muutoksia koskevaksi lainsäädännöksi.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sairausvakuutuslakia ja säädettäväksi laki sairausvakuutusmaksujen maksuprosenteista vuonna 2025. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sairausvakuutuksen sairaanhoitokorvausten ja työtulovakuutuksen menojen rahoittamiseen kohdistuvia valtion, vakuutettujen ja työnantajien rahoitusosuuksia (kanavointiratkaisu). Tässä tarkoituksessa sairausvakuutuslain mukaisesta valtion perusosuudesta päivärahaetuus- ja kuntoutusrahakuluissa luovuttaisiin. Sairausvakuutuksen sairaanhoitovakuutuksen vakuutettujen rahoitusosuutta korotettaisiin siten, että vakuutettujen osuus sairaanhoitovakuutuksen kuluista olisi 48,6 prosenttia ja valtion rahoitusosuus laskisi 51,4 prosenttiin. Työnantajien rahoitusosuutta sairausvakuutuksen työtulovakuutuksesta esitetään korotettavaksi 68 prosenttiin ja palkansaajien ja yrittäjien rahoitusosuutta alennettavaksi 32 prosenttiin vuodesta 2025 lukien.

Kuten olemme jo aiemmassa sairauspäivärahan laskentakaavan muuttamista koskevassa lausunnossamme todenneet, pidämme pienituloisten lapsiperheiden näkökulmasta esityksessä hyvänä sitä, ettei sairauspäivärahan laskentakaavan muuttaminen vaikuttaisi alle 27 633 euron vuosituloja saaviin. Muutos ei näin ollen kosketa pienituloisimpia henkilöitä.

Esityksessä todetaan, ettei muutoksen arvioida vaikuttavan kaikkein heikoimmassa asemassa olevien sairauspäivärahan tai kuntoutusrahan saajien tilanteeseen. Samalla kuitenkin todetaan, että aiempaa matalamman etuuden saanti voi heikentää sairauspäivärahan saajan kykyä vastata sairauspäivärahalla PL 19§ 4 momentissa tarkoitetun asumisen kustannuksista. Osalla muutos voi lisätä toimeentulotuen ja asumistuen saantia. Erityisesti toimeentulotuki on tukimuotona byrokraattinen ja työläs ja siihen liittyy kannustinloukkoja. Tästä syystä toimeentulotuen tarvetta lisääviä toimenpiteitä ei voida pitää kannatettavana.

Yli 27 633 euroa ansaitsevien työkyvyttömäksi katsottavien henkilöiden osalta on huolestuttavaa, että heidän kykynsä vastata terveyden- ja sairaanhoitoon liittyvistä kustannuksista heikentyy nykytilaan verrattuna. Erityisen huolestuttavana pidämme sairauspäivärahan alentumisesta aiheutuvaa heikentymistä sairauspäivärahan saajan kykyyn vastata perustuslain 19 §: 3 momentissa tarkoitetusta lapsen huollosta. Tämä kehityssuunta on lapsen oikeuksien näkökulmasta ongelmallinen ja heikentää vanhempien ensisijaisen vastuun toteutumista lapsen huollosta, mikä pyritään kaikin tavoin takaamaan YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa.

Kuten esityksessä todetaan, vaativat laskentakaavan muutokset Kelan järjestelmien muokkausta ja ne vaikuttavat myös Kelan työmäärään. Vaikutuksia on lisäksi Verohallintoon. Kaikissa muutostilanteissa on varmistettava kansalaisten oikeus ja tarve saada tietoa tulevista muutoksista. On myös arvioitava tarkoin, mitkä ovat muutosten todelliset säästöt suhteessa viranomaisten uusista työtehtävistä ja -määristä aiheutuviin kustannuksiin.

Vaikutukset kotitalouksiin ja ihmisiin

Pidämme tärkeänä, että esitykseen on sisällytetty lapsiin ja nuoriin kohdistuvien vaikutusten arviointi, mitä YK:n lapsen oikeuksien komitea on Suomelta edellyttänyt viimeisissä johtopäätöksissään ja suosituksissaan (kesäkuu 2023).

Kuten esityksessä todetaan, vaikuttavat ehdotukset sairauspäivärahan laskukaavan muuttamisesta perheellisten etuudensaajien taloudellisiin mahdollisuuksiin huolehtia lapsista. Esityksen mukaan noin 31 prosentilla sairauspäivärahan saajista on huollettavia lapsia ja tässä ryhmässä sairauspäiväraha on keskimääräistä suurempi. Tällöin säästöillä on voimakkaampi vaikutus sairauspäivärahan tasoon, mitä pidämme huolestuttavana asiana.

Kiitämme esitykseen sisällytettyä huomiota muutoksen vaikutuksista yhden huoltajan talouksiin. Aiemmassa lausunnossamme pidimme puutteena sitä, ettei vaikutuksia yhden huoltajan talouksiin ollut arvioitu. Nyt käsillä olevassa esityksessä noin 9500 sairauspäivärahan saajan todetaan saavan myös lapsilisän yksinhuoltajakorotusta. Huomioiden yhden huoltajan talouksien selvästi korkeampi köyhyysriski, on varmistettava, ettei tämä riski kasva muutoksen myötä.

Pidämme myönteisenä, että YK:n lapsen oikeuksien sopimus on paremmin otettu huomioon käsillä olevassa esityksessä, ja suositamme jatkossakin tarkastelemaan muutoksia lapsen edun näkökulmasta. Viittaukset perustuslakiin ja YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen, ja erityisesti artikloihin 3, 26, 27, nostavat lapsenoikeusnäkökulman keskeiseen asemaan, mitä pidämme hyvänä asiana.

Esityksessä on lisäksi viitattu YK:n lapsen oikeuksien komitean Yleiskommenttiin nro 14 (2013), joka koskee lapsen oikeutta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon. Yleiskommentin nro 14 lisäksi kehotamme huomioimaan yleiskommentit nro. 4 (2003), nro. 7 (2005) ja nro. 19 (2016), jotka kuvaavat lapsuudessa ja nuoruudessa koetun köyhyyden sekä perheessä koettujen vaikeuksien pitkälle, koko elämänkaaren yli, ulottuvia vaikutuksia. Kuten olemme aiemmassa lausunnossamme tuoneet esille, osoittavat nämä yleiskommentit, ettei lapsuudessa ole kyse vain hetkellisestä elämänvaiheesta vaan ihmisen koko elämää ja hyvinvointia määrittävästä perustasta.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa muistutetaan velvollisuudesta huomioida lapsen etu silloin, kun varmistetaan lasten riittävä elintaso ja sosiaaliturva (artiklat 26 ja 27). YK:n lapsen oikeuksien komitea suositti kesäkuussa 2023 Suomen valtiota välttämään sosiaaliturvan leikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyys- ja syrjäytymisvaarassa oleviin lapsiin. Nämä suositukset tulee ottaa vakavasti.

Pelastakaa Lapset

16.10.2024

Muutokset sairausvakuutuslakiin tulee arvioida lapsen oikeuksien sopimuksen sisällöt ja lapsen oikeuksien komitean suositukset sekä Sosiaali- ja terveysministeriön tekemän yhteisvaikutusten arvioinnin sisällöt huomioiden. Lisäksi on huomioitava kansallisen Lapsistrategian ja siihen sisältyvän EU-tasoisen Lapsitakuun sitoumus lapsen edun ensisijaisuudesta kaikessa päätöksenteossa ja eriarvoisuuden vähentämisestä (lapsitakuun kansallinen toimeenpanosuunnitelma).

Lisätietoja:

Aino Sarkia
Erityisasiantuntija
Aino.sarkia@pelastakaalapset.fi
+358 50 575 0289

Lähteet:

YK:n lapsen oikeuksien komitea 2003. Yleiskommentti nro. 4 nuorten terveydestä ja kehityksestä lapsen oikeuksien yleissopimuksen yhteydessä
https://lapsiasia.fi/documents/25250457/37289406/CRC_GC_2003_4_julkaisu.pdf/fbf1bccc-9808-3fff-8552-70e4964e4868/CRC_GC_2003_4_julkaisu.pdf?t=1494585975000

YK:n lapsen oikeuksien komitea 2005. Yleiskommentti nro. 7 lapsen oikeuksien toteutumisesta varhaislapsuudessa.
https://lapsiasia.fi/documents/25250457/37288006/CRC_C_GC_7_julkaisu.pdf/72594e31-1626-3ec6-a46f-e7627cb613f8/CRC_C_GC_7_julkaisu.pdf?t=1465380635000

YK:n lapsen oikeuksien komitea 2016. Yleiskommentti nro. 19 julkisesta budjetoinnista lasten oikeuksien toteuttamiseksi.
https://lapsiasia.fi/documents/25250457/37289135/CRC_C_GC_19_julkaisu.pdf/6afc535f-566b-3b7f-9deb-6c74ae60ffe0/CRC_C_GC_19_julkaisu.pdf?t=1488440991000